

5318
Feb. 5, 1890.

Sitzungsberichte

der königl. böhmischen

GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN.

MATHEMATISCH - NATURWISSENSCHAFTLICHE CLASSE.

1889.

I.

VĚSTNÍK

královské

ČESKÉ SPOLEČNOSTI NÁUK.

TRÍDA MATHEMATICKO - PŘÍRODOVĚDECKÁ.

VĚSTNÍK
KRÁLOVSKÉ
ČESKÉ SPOLEČNOSTI NÁUK.

TŘÍDA MATHEMATICKO - PŘÍRODOVĚDECKÁ.

ROČNÍK 1889

I. SVAZEK.

S 9 tabulkami a 7 dřevoryty.

Y PRAZE.

NÁKLADEM KRÁLOVSKÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI NÁUK.

1889.

SITZUNGSBERICHTE

DER KÖNIGL. BÖHMISCHEN


GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN.

MATHEMATISCH-NATURWISSENSCHAFTLICHE CLASSE.

JAHRGANG 1889

I. BAND.

Mit 9 Tafeln und 7 Holzschnitten.



P R A G.

VERLAG DER KÖNIGL. BÖHM. GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN.

1889.

Camerospongia monostoma, Röm. sp. z českého útvaru křídového.

Sepsal **Čeněk Zahálka**. Předložil dne 11. ledna 1889 K. Vrba.

(S tab. III).

1841. *Manon monostoma*, F. A. Römer. Die Versteinerungen des norddeutschen Kreidegebirges. S. 2. T. 1. F. 8.
1864. *Camerospongia fungiformis*, F. A. Römer. Die Spongitarien des norddeutschen Kreidegebirges. S. 5. Non *Scyphia* (*Camerospongia*) *fungiformis*, Goldf. Petrefacta Germaniae. 1826. 1833. I. P. 218. T. 65. F. 4.
1878. *Cephalites monostoma*, Quenstedt. Petrefaktenkunde Deutschlands. Bd. 5. T. 139. F. 2. — 7. S. 497.—503.
1883. *Camerospongia monostoma*, Hinde. Catalogue of the fossil sponges. P. 141.

V českém útvaru křídovém nebyla posud nalezena mořská houba *Camerospongia monostoma*, Röm. sp. Podařilo se mi nalézt ji na dvou místech v okolí roudnickém, a sice na výšině rohatecké u Židovic, ve stráni, jež slove „Na vinici“ a pak na výšině brozanské, v lomu u Čížkovic. Na obou místech vyskytla se v modravém měkkém slínu, jež náleží podle stáří do oboru vyššího pásma turonskeho — pásmo teplické — v českém útvaru křídovém. Obě tato naleziště podrobně jsem již popsal na jiném místě ¹⁾ a sluší jen připojit, že obzor slínu, v němž mořská houba tato nalezena, jest v lomu Čížkovickém modravá drobná opuka 2 m mocná, kdežto „Na vinici“ u Židovic jest to vrstva 9. ¹⁾

¹⁾ První zpráva o geologických poměrech výš. Brozanské. Zprávy král. čes. spol. nauk. 1884.

Geologie výš. Rohatecké. Tamtéž. 1885.

F. A. Römer píše ¹⁾, že se vyskytuje tento druh často v pásmu Quadraten-Kreide u Ilsenburku, Eikhorstu, Vordorfu, Peine a Oppeln. Quenstedt ²⁾ pak uvádí totéž naleziště Oppeln a kromě toho Quedlinburg a Salzgitter.

Úhledný hruškovitý tvar naší české *Camerospongie monostomy* (Tab. III., obr. 1.) má zvláště význačné zvláštnosti. Spodní část jest obráceně kuželovitá, vrchní polokulovitá. Spodní část opatřena je oblými vypuklinami i jamkami, které bývají často klikatě zprohýbané. Vrchní polokulovitá část je pokryta tenkou blanou hladkou, mírně zprohýbanou. Na vrcholu je kruhové ústí hlavní chodby s vysedlým okrajem. Tato hlavní chodba procházejíc prostředkem celé houby, zúžuje se od vrcholu nálevkovitě s hora dolů a končí malým otvorem v nejhlubší a nejužší části houby. Tělo houby skládá se z tenkostěnných klikatě zkroucených chodeb, jichž tvar dodává spodní části houby onen zvráštělý povrch. Spodní okraj polokulovité části houby jest vlnitě vykrojen, přesahuje nad kuželovitou spodní část, a pod vysedlou hranou touto nalézají se hlubší, obvyčejně polokulovité jamky. *Camerospongia monostoma* ve slínech okolí roudnického se vyskytující, bývá obvyčejně stlačená se strany neb s hora dolů. Se strany smáčklé exempláry (takovým jest i kus na obr. 1. znázorněný) mají pak ovšem ústí hlavní chodby ovální.

Ze čtyř kusů u Židovic nalezených je nejpěknější ten, jež jsem na Tab. III. obr. 1. vyobrazil; má výšku 6 cm, délku 6·5 cm, šířku 3 cm. Druhý podobně stlačený má výšku 4 cm, délku 6 cm. Třetí, též se strany stlačený má výšku 3·5 cm, délku 4·5 cm a šířku 3 cm. Čtvrtý kus, zlomek s hora dolů smáčklý má délku 6·5 cm. Jediný exemplar od Čížkovic, shora dolů smáčklý, je 2·5 cm vysoký, 4 cm dlouhý a široký.

Stěny chodeb a povrch dolní části houby sestává z šestibokkých jehlic, které mají uzly opatřené otvory v osmistěnné poloze (Tab. III. obr. 4.). Tenká blána hořejší části houby poseta je velmi malými otvory kruhovými neb podlouhlými (Tab. III. obr. 3.). Vysedlý okraj při ústí hlavní chodby má otvory protaženější (Tab. III. obr. 2.). Veškerá kostra pozbyla původní křemičitou hmotu svou, zaměnívši ji buď ve vápenec neb ve hnědel. Místy je kostra v hnědel proměněná dosti pěkně zachována a lze dle ní o stavbě celé kostry správný pojem si učiniti. Zřídka nalezneme na povrchu houby pěkně zachovanou vápenitou kostru.

¹⁾ Die Spongitarier d. nordd. Kreidegeb. 1864. Bd. 13. S. 5.

²⁾ Petrefaktenkunde Deutschlands. Bd. 5. S. 497.—503.

Naše *Camerospongia monostoma* srovnává se úplně s rodovými znaky *Camerospongií*, jak je udává d'Orbigny ¹⁾ i Zittel ²⁾, a co se týče druhových znaků souhlasí tyto s druhem *Manon monostoma* u F. A. Römera ³⁾ a s *Camerospongií fungiformis* u téhož ⁴⁾, nikoliv se *Scyphií (Camerospongií) fungiformis* u Goldfussa ⁵⁾. Rovněž souhlasí náš druh s Quenstedtovým ⁶⁾ *Cephalites monostoma*, jehož kusy Fig. 3. a 4. na Tab. 139. upomínají na náš exemplar na Tab. III. obr. 1.

Vysvětlení obrazců na tab. III.

- Obr. 1. *Camerospongia monostoma*, Röm. sp. ze slínu Turonského u Židovic na výšině rohatecké. Přirozená velikost.
 Obr. 2. Povrch vysedlého okraje *Camerospongiie monostomy* při ústí hlavní chodby, kreslený dle 60násobného zvětšení.
 Obr. 3. Povrch horní tenké blány při 60násobném zvětšení *Camerospongiie monostomy*.
 Obr. 4. Kostra *Camerospongiie monostomy* z dolní části při 60násobném zvětšení.

¹⁾ Traité élém. de Paléont. II. S. 212. 1847.

²⁾ Studien über fossile Spongien, I. Abh. d. M.-Ph. Cl. d. k. bayer. Ak. d. W. Bd. 13. S. 56.

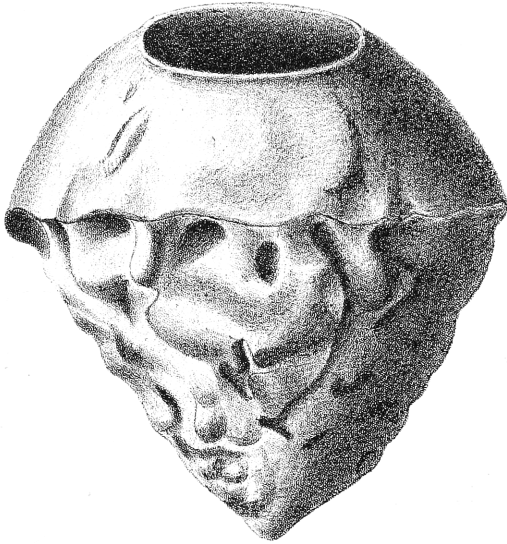
³⁾ Die Versteinerungen des nordd. Kreidegebirges. S. 2. T. 1. F. 8.

⁴⁾ Die Spongitarien des nordd. Kreidegebirges. S. 5.

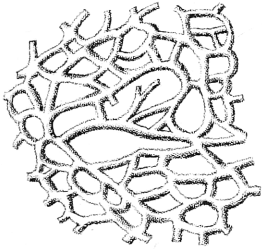
⁵⁾ Petrefacta Germaniae. 1826.—1833. 1. P. 218. T. 65. F. 4.

⁶⁾ Petrefaktenkunde Deutschlands. Bd. 5. T. 139. F. 2.—7. S. 497.—503.

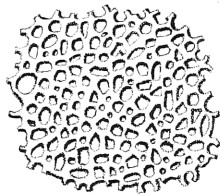
1.



2.



3.



4.

